

תוכן עניינים

3	מבוא
3	ראיית דנ"א מהי
5	ראיית דנ"א כראיה בהליכים פליליים
7	ראיית דנ"א כראיה יחידה
9	הביקורת כנגד האפשרות להרשיע על בסיס ראיית דנ"א יחידה
9	הקושי לבסס הרשעה על ראייה סטטיסטית
14	היעדר הנחיות וכללים ברורים לגבי אופן ביצוע ההתאמה
16	האם סירוב למסירת דגימת דנ"א אמור לשמש חיזוק
22	סיכום
23	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

בעבודה אבקש לטעון כי סירוב החשוד למסירת דגימת דנ"א איננו אמור לשמש כחיזוק לראיות התביעה כנגדו. מסקנה זו מתבססת על חילוקי הדעות בקשר לאפשרות כיום להרשיע נאשם על בסיס ראיות דנ"א כראיה יחידה. בית המשפט העליון קבע אמנם כי ניתן להרשיע נאשם על בסיס ראיות דנ"א גם כשהיא הראיה היחידה בתיק, אולם בספרות יש ביקורת על קביעה זו. הביקורת, שעלתה גם בפסיקה, נובעת מכך שאין כיום הנחיות וכללים ברורים לגבי האופן שבו יש לבצע בדיקות התאמת דנ"א, לא לגבי האופן שבו צריכה להיות מופקת דגימת דנ"א, לא לגבי האופן שבו היא צריכה להשתמר, לא לגבי האופן שבו צריכה להיעשות ההשוואה בין שתי דגימות, ובעצם אין שום כללים ונהלים לגבי שום שלב בהליך ביצוע בדיקת התאמת דנ"א. התוצאה של זה היא, כי במידה ויפלו פגמים בהליך בדיקת ההתאמה, לא יהיו בידי הנאשם ובידי בית המשפט כלים להוכיח את הפגמים הללו ולבחון אותם. בשל כך יש הטוענים כי כיום, וכל עוד אין במדינת ישראל הנחיות וכללים ברורים לגבי אופן שביצוע בדיקת התאמת דנ"א, אין להרשיע נאשם על בסיס ראיות דנ"א כראיה יחידה. בעבודה אני לא אבקש להכריע בחילוקי הדעות הללו, רק אטען כי לדעתי בשל עצם קיומם של חילוקי הדעות הללו מתבקשת המסקנה שלא ניתן לזקוף לחובתו של החשוד או הנאשם את העובדה שהוא סירב למסירת דגימת דנ"א. על פי הוראת סעיף 11 לחוק החיפוש¹, סירוב החשוד למסירת דגימת דנ"א, בין אם הדגימה מתבקשת באמצעות "חיפוש פנימי" ובין אם הדגימה מתבקשת באמצעות "חיפוש חיצוני", יכול לשמש לחיזוק ראיות התביעה כנגדו. אני אטען כי לדעתי תוצאה זו איננה רצויה, ולפחות כל עוד אין בישראל כללים ונהלים ברורים לעניין אופן ביצוע בדיקת התאמת דנ"א.

בפרק הראשון של העבודה אבהיר בקצרה מהי ראיות דנ"א. בפרק השני אראה כיצד ראיות דנ"א הפכה להיות ראיות קבילה בהליכים פליליים. בפרק השלישי אציג את הפסיקה שבה נקבע כי ניתן לבסס הרשעה על ראיות דנ"א כראיה יחידה. בפרק הרביעי אציג את הביקורת כנגד האפשרות לבסס הרשעה על ראיות דנ"א כראיה יחידה. אציג שתי ביקורות עיקריות בהקשר זה, אחת כנגד עצם האפשרות להרשיע אדם על בסיס ראיות המבוססות על סטטיסטיקה, והשנייה הנובעת מהיעדר הנחיות וכללים ברורים במדינת ישראל לעניין אופן ביצוע בדיקת התאמת דנ"א, מה שמקשה על הנאשם ועל בית המשפט לבחון האם הבדיקה נעשתה כראוי והאם נפלו בה פגמים. בפרק החמישי אציג את הטענה שלי, לפיה אין סירובו של חשוד למסירת דגימת דנ"א איננה אמורה לשמש כחיזוק לראיות התביעה כנגדו, ואבהיר מדוע מסקנה זו מתבקשת לאור הפרשנות שניתנה לסעיף 11 לחוק החיפוש.

ראיות דנ"א מהי

במאמרו של ליאור פרנק הוא מגדיר מהו דנ"א כך:

"דנ"א (Deoxyribonucleic acid) היא מולקולת ענק הבנויה משלד קבוע של סוכר וזרחן שאליו מחוברים ארבעה בסיסים: אדינין (A), גואנין (G), ציטוזין (C) ותימין (T). במולקולה המכילה את כל המידע התורשתי של האדם, והיא למעשה הצופן הגנטי הטמון בכל תא ותא מגופנו. מולקולת הדנ"א בנויה מרצף של שלושה מיליארד בסיסים והיא מאורגנת במבנים

¹ חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – חיפוש בגוף ונטילת אמצעי זיהוי), תשנ"ו-1996. (להלן: "חוק החיפוש").

הנקראים כרומוזומים, שעל גביהם קיימים אתרים שהם גנים האחראים להתבטאות תכונות האדם. בכל אתר (פרט לכרומוזומי המין) שני אללים. רצף הבסיסים בדנ"א הוא קבוע וזהה בכל תא בגוף (למעט תאי המין), הוא ייחודי לכל אדם, ולכן אין שני בני אדם (מלבד תאומים זהים) שבהם בעלי זהות מלאה ברצף הדנ"א. סדר הבסיסים וקיפולם במרחב הוא שמעניק למולקולת הדנ"א את הכוח להתקשר עם גורמים אחרים בתא ולקבוע בסופו של דבר את אופן פעולתו, והוא אשר ייחודי לאדם. יודגש, כי מולקולת הדנ"א היא בראש ובראשונה ראיית זיהוי (identification evidence), והשימוש בה נועד לבדוק זהות בין דגימת דנ"א אשר ניטלה מהנאשם לבין דגימת דנ"א אשר נמצאה בזירת הפשע, או לחילופין על גופו של קרבן העבירה. אם זיהוי של הנאשם אינו שנוי במחלוקת, הרי שראיית דנ"א לא תהיה רלוונטית להליך. זאת ועוד, ככל ראייה מדעית אחרת, ראיית דנ"א היא ראייה נסיבתית, לאמור, הרשעה על בסיסה תתאפשר כל אימת שהמסקנה ההגיונית היחידה שנלמדת ממנה היא כי הנאשם אחראי בפלילים².

פרנק גם מסביר כיצד נעשה הזיהוי באמצעות דגימת דנ"א :

"בדיקת דנ"א למטרות פורנזיות מבוססת על השוואה בין דגימות גנטיות תוך התייחסות לשכיחותו של הפרופיל הגנטי באוכלוסייה רלוונטית. מכיוון שמדובר במולקולת ענק, ההשוואה אינה מתבצעת על פני רצף הדנ"א כולו, אלא באופן מדגמי בנוגע לכמה מאות בסיסים המרכיבים אותו. בתצורתה כראיה המוגשת לבית המשפט, ראיית הדנ"א מכילה שני חלקים המשלימים זה את זה. האחד עוסק במידת ההתאמה שבין הדגימות הגנטיות (זו שנמצאה בזירת העבירה לעומת זו של הנאשם); השני, עניינו הערכה הסתברותית של שכיחות ההתאמה, כפי שהתקבלה בחלק הראשון, באוכלוסייה נתונה, לאמור, הסיכוי שבאוכלוסייה מסוימת לשני אנשים יהיה פרופיל גנטי זהה. לשם פישוט הדברים, ניתן להמחיש תהליך של השוואת שתי דגימות דנ"א באמצעות תהליך של השוואת שני ספרים. כאשר פותחים את הספר בעמוד מסוים, ומסתכלים בשורה מסוימת, ומשווים לספר נוסף באותו עמוד ובאותה שורה, ניתן לבדוק אם ישנה התאמה בין שני הספרים. החלק השני של הבדיקה

² ליאור פרנק, "חמישים גוונים של דנ"א" – הסיכון בהרשעת חפים על סמך ראיית דנ"א יחידה", הארת הדין ט, 80, 83-84 (תשע"ד).